

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА**

ФАКУЛЬТЕТ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ

**ПСИХОЛОГІЧНИЙ
І ПЕДАГОГІЧНИЙ ДИСКУРС:
НАУКОВІ ЗАПИСКИ ВЧЕНИХ**

**Київ
Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова
2020**

*Рекомендовано до друку
Вченою радою Інституту педагогіки і психології
Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова
(протокол № 8 від 22 травня 2020 року)*

За загальною редакцією – професора Т. О. ОЛЕФІРЕНКА

Редакційна колегія:

- В. І. Бондар* – академік НАПН України, доктор педагогічних наук, професор;
С. Д. Максименко – академік НАПН України, доктор психологічних наук, професор;
О. В. Бернацька – кандидат педагогічних наук, доцент;
І. М. Євченко – кандидат психологічних наук, доцент;
І. О. Лапченко – кандидат психологічних наук, доцент;
І. О. Луценко – доктор педагогічних наук, професор;
Л. Л. Макаренко – доктор педагогічних наук, професор;
М. М. Марусинець – доктор педагогічних (кандидат психологічних) наук, професор;
О. В. Матвієнко – доктор педагогічних наук, професор;
О. Я. Митник – доктор педагогічних наук, професор;
І. М. Овдієнко – кандидат психологічних наук, доцент
Т. О. Олефіренко – кандидат педагогічних наук, професор;
Ю. О. Приходько – доктор психологічних наук, професор;
Л. В. Савенкова – кандидат педагогічних наук, доцент;
М. С. Севастюк – кандидат педагогічних наук, доцент;
Г. В. Семеренко – кандидат філологічних наук, професор;
С. В. Страшко – кандидат біологічних наук, професор;
О. Л. Шевнюк – доктор педагогічних наук, професор;
І. М. Шапошнікова – кандидат педагогічних наук, професор;
Г. Г. Цветкова – доктор педагогічних наук, професор.

**А 43 ПСИХОЛОГІЧНИЙ І ПЕДАГОГІЧНИЙ ДИСКУРС: НАУКОВІ ЗАПИСКИ
ВЧЕНИХ :** збірник матеріалів конференції / за заг. ред. проф.
Т. О. Олефіренка. – Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2020.
– 344 с.

До збірника ввійшли матеріали учасників Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції “*Актуальні проблеми психології розвитку особистості*”, у яких науковці розглядають актуальні питання теорії, методології й практики психології розвитку особистості в умовах соціальних та інформаційних змін.

Матеріали збірника можуть бути використані науковцями, практиками, здобувачами вищої освіти в галузі психології, педагогіки та дотичних до них наук.

УДК 159.923: 316.612:37.015.311(06)

- © Автори статей, 2020
- © Редакційна колегія, 2020
- © Вид-во Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, 2020

4. Нісімчук А. С., Падалка О. С., Шпак О. Т. Сучасні педагогічні технології. Київ : Провіта, 2000. 368 с.
5. П'ятакова Г. П. Сучасні педагогічні технології та методика їх застосування у вищій школі. Ленинград : Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2003. 56 с.
6. Педагогічні технології у безперервній професійній освіті / за заг. ред. С. О. Сисоевої. Київ, 2001. 502 с.
7. Ярошинська О. О. Проектування освітнього середовища професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи. Умань : ФОП Жовтий О. О., 2014. 456 с.

УДК 159.923:37.091.212

Подшивайлова Л. І., Шепельова М. В.

ТИПОЛОГІЯ СТУДЕНТІВ ЗА СПІВВІДНОШЕННЯМ ІНТЕГРАЛЬНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ ТА ІНДИВІДНОСТІ

Професійне становлення студента у закладі вищої освіти передбачає, зокрема, розвиток його особистісних властивостей. Однак, проведені нами емпіричні дослідження показують переважання індивідуальних властивостей над особистісними у значній кількості студентів, про що йшла мова у нашій попередній публікації [7]. Це свідчить про посилення тиску освітнього середовища саме на *особистість* студента, що змушує його переходити з енергозберігаючих способів навчання до енергозатратних.

Мета дослідження – побудувати та описати типологію студентів за співвідношенням інтегральних властивостей особистості та індивідності.

У нашому дослідженні було виділено наступні психологічні показники: емпатійність (за методикою “Діагностика рівня емпатійних здібностей” В. В. Бойко [1]), психічна стійкість / психічна невірноваженість, соціальна пристосованість / асоціальність, соціальна контактність / інтровертованість, емоційна нечутливість / сензитивність (за багатофакторним особистісним опитувальником В. М. Мельникова та Л. Т. Ямпольського “Психодіагностичний тест” (ПДТ) [2]), а також особистісні творчі характеристики: схильність до ризику, допитливість, складність, уява (за опитувальником Ф. Е. Вільямса, модифікованим О. Є. Тунік [3]). Саме ці методики було використано і для збору емпіричних даних.

Теоретичний аналіз виділених показників на основі описаних у попередніх публікаціях [4, 5, 6, 7] концептуальних положень стосовно наукових досліджень складних психологічних і соціальних явищ дав можливість визначити властивості особистості як соціального прояву людини та властивості індивідності як соціального прояву індивіда. *Властивостями особистості* визначено: 1) соціальну контактність; 2) допитливість; 3) емпатію; 4) творчу допитливість; 5) естетичну чутливість (як совісну соціальну контактність); 6) сензитивну емпатію; 7) творчість; 8) сензитивність; 9) совісність. *Властивостями індивідності* названо: 1) психотизм; 2) психічну невірноваженість; 3) розгальмованість; 4) схильність до домінування; 5) депресію (як невротичний психотизм); 6) схильність до ризику (як асоціальну розгальмованість); 7) емоційну нечутливість; 8) асоціальність;

9) невротизм. При цьому інтегральним показником особистості визначено естетичну чутливість, а інтегральним показником індивідності – депресію.

Аналіз результатів емпіричного дослідження, проведеного упродовж лютого 2018 – лютого 2020 років, було здійснено у відповідності з теоретично визначеними властивостями особистості та індивідності. Досліджуваними виступили студенти I – VI курсів різних спеціальностей закладів вищої освіти м. Києва та м. Житомира. Середній вік досліджуваних – 20 років. Загальна кількість досліджуваних – 195 осіб. Детальні результати дослідження ми представили у нашій попередній публікації [7].

Оскільки естетична чутливість (як інтегральний показник особистості) та депресія (як інтегральний показник індивідності) знаходяться у співвідношенні амбівалентності, між ними фактично відсутній кореляційний зв'язок (на нашій вибірці – $r=0.13$). Тому для побудови типології студентів ми застосували метод аналізу нелінійних зв'язків психологічних параметрів, запропонований Ф. М. Подшивайловим для побудови типології за показниками мотиваційної сфери особистості студентів [6].

За співвідношенням естетичної чутливості та депресії нами виокремлено 4 типи студентів: до *I типу* належать студенти з високим рівнем естетичної чутливості та високим рівнем депресії; до *II типу* – з високим рівнем естетичної чутливості, низьким рівнем депресії; до *III типу* – з низьким рівнем естетичної чутливості та високим рівнем депресії; до *IV типу* – з низьким рівнем естетичної чутливості та низьким рівнем депресії. Далі за допомогою дисперсійного аналізу одержаних емпіричних результатів за виділеними психологічними показниками ми визначили статистичну значущість відмінностей між типами. На рис. 1 представлено психологічні параметри, найбільш виражені у кожному типі, порівняно з іншими типами.

Рис. 1. Характеристика типів студентів за співвідношенням інтегральних властивостей особистості та індивідності

Як бачимо, для *I типу характерними є*: найвище значення (серед усіх типів) психотизму, совісності, розгальмованості, сором'язливості, жіночності, психічної неврівноваженості, асоціальності, інтроверсії, емпатії, уяви (разом із II типом) та сензитивної емпатії. Також для цього типу характерне найнижче значення допитливості. Для *II типу характерними є*: найвище значення сензитивності, схильності до ризику, уяви (разом із I типом), творчості та творчої допитливості. Також цьому типу властиві: найнижчі значення розгальмованості, загальної активності, асоціальності та схильності до домінування. Для *III типу характерними є*: найвищі значення невротизму, схильності до домінування, а також найнижче значення складності. Для *IV типу характерними є*: найвище значення товаришкості, а також найнижчі значення невротизму, психотизму, совісності, сором'язливості, жіночності, психічної неврівноваженості, інтроверсії, сензитивності, емпатії, творчості, творчої допитливості та сензитивної емпатії.

Таким чином, виявлені відмінності між типами студентів за співвідношенням естетичної чутливості та депресії у рівні прояву більшості з досліджуваних параметрів дають можливість у майбутньому здійснити їх розгорнуту психологічну характеристику.

Використана література:

1. Бойко В. В. Энергия эмоций в общении: взгляд на себя и других. Москва : “Филинь”, 1996. 472 с.
2. Психодиагностический тест (ПДТ) В. Мельникова, Л. Ямпольского. *Практикум по психодиагностике личности* / ред. Н. К. Ракович. Минск, 2002. С. 75-91.
3. Туник Е. Е. Модифицированные креативные тесты Вильямса. Санкт-Петербург : Речь, 2003. 96 с.
4. Подшивайлов Ф. М., Подшивайлов М. М., Подшивайлова Л. И., Подшивайлова А. М. Роль математического метода в исследовании филолого-психологической реальности. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2018. № 2 (69). С. 17-22.
5. Подшивайлов Ф. М. Поиск синергетических эффектов взаимодействия системообразующих параметров академической одарённости. *Актуальні проблеми психології* : збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. Київ : Видавництво “Фенікс”, 2019. Т. XII. Психологія творчості. Випуск 26. С. 262-276.
6. Подшивайлов Ф. М. Психологічна характеристика типів особистості за показником мотивації досягнення. *Актуальні проблеми психології* : збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. Київ-Ніжин : ПП Лисенко, 2018. Т. IX. Загальна психологія. Історія психології. Етнічна психологія. Випуск 11. С. 142-162.
7. Подшивайлова Л. І., Шепельова М. В. Особистість студента в освітньому середовищі сучасної України. *Психологічні виміри особистісної взаємодії суб'єктів освітнього простору в контексті гуманістичної парадигми* : матеріали III Всеукраїнської конференції з міжнародною участю (31 березня 2020 року, м. Київ). Електронний ресурс. URL : <http://psychology-naes-ua.institute/>.

<i>Олефіренко Т. О.</i>	ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ.....	131
<i>Островська М. Я.</i>	МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ПРОГРАМ У НАВЧАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ	132
<i>Павелків В. Р., Панасюк В. М.</i>	ПСИХОГЕНЕЗА ДЕСТРУКТИВНИХ ПАТЕРНІВ ПОВЕДІНКИ ПРЕДСТАВНИКІВ КОНТРАКУЛЬТУРНИХ ОБ'ЄДНАНЬ	134
<i>Палько Т. В.</i>	РЕФЛЕКСІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГА	135
<i>Пампура І. І.</i>	ПСИХОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ.....	137
<i>Певсе А. А.</i>	ІНФОРМАЦІЙНА КУЛЬТУРА ПЕДАГОГА ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ОСОБИСТОСТІ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ.....	140
<i>Петренко І. В.</i>	СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ПРОЦЕСІ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ: ОЗНАКИ ІННОВАЦІЙНОСТІ	142
<i>Печка Л. Є.</i>	ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЗАКЛАДИ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ І ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	145
<i>Поворознюк С. І.</i>	ПРОЄКТНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ФОРМУВАННІ ЕТНОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ.....	147
<i>Подшивайлова Л. І., Шепельова М. В.</i>	ТИПОЛОГІЯ СТУДЕНТІВ ЗА СПІВВІДНОШЕННЯМ ІНТЕГРАЛЬНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ ТА ІНДИВІДНОСТІ.....	150
<i>Поліщук К. М.</i>	ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ.....	153